

Г. Ільтьо

Мукачівський державний університет

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА І ГЕНДЕРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Гендерна політика є не просто окремим напрямком державної політики, а інтегруючим компонентом усіх складових напрямків політики держави, враховуючи її вплив на представників різної статі.

Ключові слова: гендерна політика, гендерні перетворення, гендерний підхід.

Процес становлення в Україні демократичної держави та громадянського суспільства, соціальної їх орієнтованості, входження країни як рівноправної до світового та європейського співтовариства, вимагає концептуального визначення, розробки і здійснення гендерної політики як основи формування гендерної культури, розвитку гендерної активності чоловіків і жінок. Особливо актуальні ці проблеми в трансформаційний період, коли громадянське суспільство лише формується. Сучасне людство є свідком значних змін. Це зміни і у сфері політики, державного управління, зміни у соціальній, культурній сфері, зміни в економічному житті суспільства. А творці всіх змін, що відбуваються, – чоловіки і жінки – не можуть не відчувати, що змінюються самі. Все це зумовило потребу запровадження такої політики, яку можна було б застосувати для опису всіх перетворень в суспільстві та державі. Такою стала гендерна політика. Гендерна політика – це комплексна цілеспрямована діяльність держави, міжнародних та недержавних організацій щодо інтегрування гендерного підходу для ліквідації усіх форм дискримінації за ознакою статі в суспільстві. Таким чином, вона є не просто окремим напрямком державної політики, а інтегруючим компонентом усіх складових напрямків політики держави, враховуючи її вплив на представників різної статі. Гендерна політика припускає свідоме врахування інтересів статей при прийнятті чи реалізації того чи іншого рішення, навіть позитивне навантаження, як і «політика в інтересах рівності» [1, с. 121].

Гендерна політика в країнах Європейського Союзу пройшла декілька етапів розвитку: від політики поліпшення становища жінок та політики в інтересах жінок до політики забезпечення рівних прав та можливостей. На початку дев'яностих років ХХ ст. у Європейському Співтоваристві було створено першу європейську мережу експертів з питань залучення жінок до процесу прийняття рішень, яка здійснювала моніторинг цих процесів у країнах Євросоюзу. На 1996–2000 рр. було прийнято Програму дій. Декларації, підписані 1992 р. в Афінах та 1999 р. в Парижі, також підкреслюють значення гендерного балансу. Країни, які хочуть вступити до Європейського Союзу, повинні запроваджувати законодавство ЄС стосовно рівних можливостей та розділяти цілі ЄС щодо вирівнювання гендерного балансу в країнах.

Україною зроблено впевнений крок до усвідомлення необхідності здійснення гендерних перетворень, входження до системи світових гендерних технологій, визначення певних напрямків, утвердження гендерної демократії, прагнення до визначення її місця в системі соціальної демократії. Це і помітна активізація жіночого громадського руху та створення громадських організацій, і стійка тенденція до зниження відсотка безробітних жінок та інше.

Аналіз документів кінця 90-х років ХХ століття, наприклад, Декларації про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок [2, с. 129], Проекту Концепції поліпшення становища жінок, дає можливість зробити висновок про розвиток уявлень та мету політики у питання гендерної рівності, які відображають загальний, міжнародний рух у цьому напрямі. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» гендерну рівність визначає як «...рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [3, с. 161]. Постанова Верховної Ради України від 29.06.2004 р. «Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи» відносить до спектру питань, що стосуються «...гендерної рівності, – дотримання рівних прав жінок і чоловіків» [4, с. 154]. У науковій літературі можна зустріти різні ідходи щодо розуміння гендерної рівності в різних сферах людської діяльності. Так, відповідно до словника Л. Кобилянської, Т. Мельник «Сучасне гендерне мислення», «гендерна рівність означає однакове забезпечення рівними правами жінок і чоловіків. Зміст цього поняття включає відсутність привілеїв за статтю, заборону дискримінації, а також свободу вибору, розвитку, пошуку» [5, с. 280]. Більшість підходів визначення гендерної рівності визнають її шляхом виділення відмінностей: «рівність статей не означає їх ототожнення одна з одною або ідентичність, як і те, що ця рівність не повинна встановлювати як норми такі умови та спосіб життя, які притаманні чоловікам» [6, с. 271].

Отже, гендерна рівність – універсальний принцип у галузі прав людини, який наділяє осіб різних статей рівними правами та можливостями для їх участі у всіх сферах суспільного державного та приватного життя [7, с. 551].

Досвід останніх десятиліть засвідчує, що подальший прогрес нашої молоді держави і формування громадянського суспільства багато в чому залежить від того, наскільки активно до цих процесів долучиться українське жіноцтво.

Українське суспільство має історичний досвід існування жіночого руху і сьогодні, на етапі становлення сучасного жіночого руху, важливим є усвідомлення традицій самого руху, без яких розвиток сучасного етапу не має перспективи.

Перші прояви жіночого руху спостерігаються ще на Наддніпрянській Україні. У цьому напрямку працювало одне з перших жіночих організацій «Товариство допомоги вищій жіночій освіті». Жінки здобули, хоч і на короткий період, можливість вступати до університетів.

Вагому роль в розгортанні жіночого руху відіграли «Жіноча громада» (1901-1905), «Харківське товариство взаємодопомоги жінок» (1902-1919), «Київське товариство оборони жінок» (1905-1917), «Одеське товариство оборони жінок» (1904-1917). Цей період позначився утвердженням феміністичної теорії в жіночому русі. Представниці жіночих організацій брали участь у Всеросійських з'їздах, Міжнародних конгресах, Всесвітніх виставках, що сприяло залученню жінок до загально цивілізаційних процесів, розширювало коло уявлень та понять про механізми та методи боротьби за жіночі права. Першим кроком до розуміння феміністичної теорії було видання жіночих журналів, які пропонували аналіз становища жінок в економіці, мистецтві, історії, політиці. інформували про діяльність жіночих організацій, залучаючи до співпраці найбільш відомих українських письменниць, жінок-учених. На західноукраїнських землях йшло залучення жінок до роботи у «Просвіті», педагогічному товаристві «Руські бесіди», кооперативі «Народна торгівля», робота в яких активно сприяла новому психологічному сприйняттю жінки в суспільстві.

У період першої світової війни жіноцтво приймало активну участь у добровільній роботі. У Відні українські жінки заснували Комітет допомоги пораненим воякам, що опікувався українськими вояками [8, с.48]. Після революції 1917 року у Києві відбувся жіночий з'їзд, на якому був заснований Український Жіночий Союз, почав виходити часопис «Жіночий вісник». Створено Жіночу національну Раду (Кам'янець-Подільський, 1919р.), делегати якої брали участь у конгресах Міжнародної Жіночої Ради (Осло, 1920) та конгресі Міжнародної ліги миру і свободи (Відень, 1921) [9, с. 110]. Перший Всеукраїнський Жіночий Конгрес був скликаний у 1934 році у Станіславі. У ньому взяли участь представниці жіночих організацій з усієї України та з еміграції, які підкреслили своє прагнення до єдності українок.

Під впливом численних організацій і товариств розширилася можливість в освітній сфері, доступ до нових професій. Жінки добилися права займати державні посади, зуміли створити цілий пласт громадсько-політичної літератури, присвяченої проблемам жінок, сприяли включенню їх у процес демократичних перетворень.

Після проголошення України незалежною державою жіночий рух набрав особливої інтенсивності. Поява та діяльність сучасних організацій стала об'єктивним наслідком тих політичних і соціальних змін, що розпочалися в українському суспільстві в другій половині 80-х років. Трансформація суспільно-політичних процесів призвела до публічного обговорення проблем статусу жінок. Створення нових політичних і громадських структур склали реальне підґрунтя для виникнення жіночого руху на Україні.

У 1990-1992рр. засновані перші жіночі організації демократичного спрямування – «Організація солдатських матерів України», «Союз Українок», «Жіноча Громада», «Українська християнська партія жінок». Проводяться науково – практичні конференції «Союзу Українок» – «Жінка у боротьбі за волю України», «Жінки України: історія, сучасність та погляд у майбутнє»; «Жіночої Громади» – «Жінка в державотворенні», «Жінка і демократія».

«Союз Українок» будує свою діяльність на чітко визначених національно-культурних позиціях, спрямовує творчі сили на відродження та утвердження в суспільстві історичних святинь, ідеалів, духовної культури українського народу, проводить благодійні акції. Організація проводить широку культурно-просвітницьку роботу, відзначає національні свята та пам'ятні дні. В усіх містах з 1989 р. відзначається «День Матері», працюють недільні релігійні школи для дітей, проводяться щорічні педагогічні читання тощо.

«Жіноча Громада» в кінці 80-х років виступила за необхідність проголошення незалежної української держави, розбудови громадянського суспільства, підвищення соціального статусу жінки в суспільстві, духовного розвитку жіночого соціуму. У 1993 р. «Жіночою Громадою» проведено міжнародну науково – практичну конференцію «Жінка в державотворенні», а з 1997 року організація значну увагу приділяє програмі «Анти

СНІД».

У лютому 1994 р. відбувся перший Всеукраїнський з'їзд жіночих організацій, який відкрив якісно новий етап, який об'єднав зусилля у розробці стратегії щодо відстоювання інтересів жінок.

Шукаючи шляхи до співпраці, до утвердження гендерних принципів, жіночі організації своїми акціями та ініціативами підтверджують прихильність цивілізаційним цінностям і через участь в роботі міжнародних конференцій, форумів, реалізацію міжнародних програм та проектів, співпраці з міжнародними організаціями, фондами, переконують світову громадськість, що Україна не є національно ізольоване суспільство. Вони ставлять перед собою ряд завдань, серед яких першочерговими є формування ідеології та утвердження жіночого руху як суб'єкта соціального й політичного творення.

Дотримуючись принципів гендерної рівності, жіночі організації спрямовують свої зусилля на зміну становища жінки через досягнення політичних, юридичних, економічних прав рівних з чоловіками. Ідеологічні підходи таких організацій ґрунтуються на визнанні рівності статей та досягнення тих можливостей, якими володіє чоловік. Своєю діяльністю вони сприяють трансформації суспільних поглядів щодо становища жінки в суспільстві через реалізацію різного роду програм. Гендерну нерівність в соціумі жіночі організації пов'язують з існуючою гендерною системою і тому діяльність свою спрямовують на трансформацію гендерних ролей та гендерних відносин.

Сьогодні особливе місце починають займати наукові центри гендерних досліджень. Вони акумулюють досвід участі жінок нарівні й разом з чоловіками у різних сферах суспільства та розробляють науково обґрунтовані програми підвищення їх соціального статусу. Поява таких наукових центрів зумовлена відсутністю загальноосвітніх програм з жіночої проблематики, а також невизнаністю гендерних проблем у науковому середовищі. Саме жінкам-науковцям належить визначальна роль в усвідомленні важливості зміни соціально-політичного та економічного статусу жінки в українському суспільстві. Теоретичні розробки жінок-учених, що спрямовані на комплексний гендерний аналіз становища жінок і чоловіків, дослідження історично-обумовлених причин їхньої гендерної нерівності, вивчення гендерних проблем соціального буття стали основою для нового розуміння гендерних відносин у соціумі «українське громадянське суспільство».

В Україні здійснені перші кроки щодо гендерних новотворень:

- проведено гендерний аналіз українського суспільства;
- прийнято Верховною Радою України Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;
- прийнято Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;
- затверджено Кабінетом Міністрів України Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року;
- відбувається розробка механізму управління гендерними процесами в системі законодавчої та виконавчої влади;
- розпочато гендерну експертизу українського законодавства;
- впроваджується гендерний компонент в науку, освіту, просвіту тощо.

Соціально-економічні труднощі, які переживає сьогодні українське суспільство, стоять на заваді рівноправності і потребують від жінок більше зусиль у процесі відстоювання та забезпечення своїх прав. Сучасне українське жіноцтво повинно усвідомлювати себе як активну складову суспільства та повноправного суб'єкта соціально-економічного реформування й розбудови держави. У зв'язку із цим на сьогодні є актуальною проблема підвищення суспільно-політичної активності жінок та їхнього соціального статусу, що передбачає більш широке залучення жіноцтва у сферу прийняття управлінських рішень з метою реалізації свого демократичного права впливати на політичне, економічне і культурне життя держави.

Бібліографічні посилання:

1. Левченко К. Б. До визначення понять «жіноча політика» та «гендерна політика» /К. Б. Левченко // Людина. Свобода. Демократія. – К. : Юрисконсульт, 2006. – С. 121.
2. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Декларації про загальні засади державної політики стосовно сім'ї та жінок» від 05.03.1999 р., № 475 // ВВР України. – 1999. – № 17. – С. 129.
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» : від 8. 09. 2005 р., № 2866 // ВВР України. – 2005. – 52. – С. 561.
4. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні : реалії та перспективи» : від 29. 06. 2004 р., № 1904 // ВВР України. – 2004. – № 50. – С. 542.
5. Мельник Т. Сучасне гендерне мислення : словник / Т. Мельник, Л. Кобелянська. – К. : К. І. С., 2005. – С. 280.
6. Шведова Н. А. Гендерный поход как фактор политической культуры / Шведова Н. А. //Гендерный

калейдоскоп : курс лекцій / под общ. ред. д-ра экон. наук М. М. Мальшевой. – М. : Academia, 2002. – С. 271.

7. Максименко Н. В. Гендерна рівність: проблеми становлення та дотримання / Н. В. Максименко // Форум права. – 2011. – С. 551. 8. Смоляр Л. О. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України другої половини XIX – поч. XX: сторінки історії. – Одеса, 1998. – С. 48.

9. Маланчук-Рибак О. Жіночий рух на західноукраїнських землях (кінець XIX – 30-і роки XX століття) // В кн. : Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні. Монографія / За заг. ред. Л. О. Смоляр. – Одеса, 1999. – С. 110.

Ильто Г. Гендерная политика и гендерные преобразования в Украине

Гендерная политика является не просто отдельным направлением государственной политики, а интегрирующим компонентом всех составных направлений политики государства, учитывая ее влияние на представителей разного пола.

Ключевые слова: гендерная политика, гендерные превращения, гендерный подход.

Ito G. Gender Policy and gender transformations in Ukraine

The problem of gender policy and gender transformations in Ukraine integrating a specific features, interests of men and women as equal in rights are disclosed in the article.

Keywords: gender policy, gender transformations, gender approach.

Надійшла до редколегії 28.02.2013 р.

УДК:314.743(477):339.727.22

Є. В. Ковач

Бердянський державний педагогічний університет

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ДО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

В статті окреслено основні можливості залучення української діаспори США до інвестиційних процесів в Україні. Детально аналізуються фінансові, управлінські та технологічні можливості діаспори з точки зору економічних інтересів України, лобіювання представниками діаспори найбільш важливих економічних і політичних рішень у парламентах західних країн та міжнародних організаціях. Окремо автор визначає необхідні кроки, які необхідно здійснити державі походження діаспори з метою залучення капіталу її представників, що може стати можливим після проведення ряду заходів на загальнодержавному рівні. Автор звертає увагу на необхідність вирішення питання про прийняття закону, що надає право на одержання подвійного громадянства тим представникам української діаспори, які здійснюють інвестування, працюють в реальному секторі економіки, займаються бізнесом та благодійністю. Це змінило б їхній політичний статус, надало право безвізового в'їзду в Україну і можливість користування на її території національним режимом цивільних правовідносин. Не менш важливим, на думку автора, є питання про відновлення прав власності етнічних українців на націоналізоване майно. Реалізація вказаних заходів зробила б великий психологічний вплив на українську діаспору і сприяла б у її сфері позитивному ставленню до інвестування капіталу в економіку України. У свою чергу, в законодавчій сфері необхідно підтвердити гарантії приватної власності і створити механізм її правового захисту, забезпечити стабільність правового режиму інвестиційного процесу.

Ключові слова: структурна перебудова, іноземні інвестиції, інвестиційна активність, іноземний капітал, двостороннє економічне співробітництво.

В умовах структурної перебудови економіки України гострою проблемою є потреба у великих іноземних інвестиціях. У більшості розвинутих країн (США, Канада, Німеччина, Франція, Великобританія) каталізатором інвестиційної активності став саме іноземний капітал. Останніми роками ця тенденція особливо характерна для економіки країн Південно-Східної Азії. Обсяг іноземних інвестицій у ці відносно невеликі країни на початку 90-х років перевищував 20 млрд. доларів США. Успіхи економіки Китаю і Південної Кореї насамперед обумовлені значними іноземними інвестиціями. З огляду на досвід трансформації економіки саме цих країн важливе значення має залучення ділових та фінансових кіл української діаспори до інвестиційного процесу в Україні.

Однак, окремі аспекти проблеми стосовно ролі та місця української діаспори у США у процесі розвитку двостороннього економічного співробітництва частково розкриті у дослідженнях, котрі стосуються історичного розвитку діаспори в цілому. Безпосередньо співпраці української влади й громадськості з діаспорою США присвячено ряд розвідок А. Гуменюк [3] та М. Знаменської [4]. Більш детально економічні відносини в сфері інвестицій розглядають у своїх працях Федоренко Ф. Г. [9] та Федоренко С. В. [10]. Проте, саме останній напрям діяльності української діаспори в США залишається висвітленим у літературі не достатньо повно, відтак потребує детального дослідження.

Метою даної статті є окреслити основне поле інвестиційної діяльності української діаспори США та території України, пріоритетні шляхи розвитку. Відтак, автор окреслив наступні завдання: оцінити фінансові можливості української діаспори з погляду економічних інтересів України, визначити можливості управлінського та технологічного потенціалу представників української діаспори в США, лобіювання ними найбільш важливих економічних і політичних рішень у парламентах західних країн та міжнародних організаціях.